

Lofta kyrkogård –
Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Linköpings stift 2004

**Lofta församling
Linköpings stift
Kalmar län**

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik	5
Kort kyrkogårdshistorik	5
LOFTA KYRKOÅRD	6
Sockenbeskrivning	6
Kyrkomiljön	7
Lofta kyrka	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	8
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	10
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOÅRDEN I DESS HELHET	19
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom

6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Östergötlands län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik

Linköpings stift bildades i början av 1100-talet och omfattade då Småland, Öland och Gotland. Ur Smålandsdelen bildades 1163 Växjö stift. Sin nuvarande omfattning erhöll Linköpings stift 1603, då södra delen av Kalmar län och Öland avskildes och bildade Kalmar stift, senare 1916 tillfört Växjö stift.

Under medeltid utgjordes Småland av ett tiotal små folkland i gränsområdet mellan västra och östra Götalands slättbygder i norr och de gammaldanska landskapen vid rikets gräns i söder. Kust- och inlandsbygder var glest befolkade och politiskt tycks området ha varit svagare knutet till det svenska riket än övriga landskap. Först i slutet av 1200-talet började området framträda i rikspolitiskt sammanhang. De tidigmedeltida kyrkorna var oftast små enkla träbyggnader utan torn. Först under senare del av medeltiden började man bygga av sten, vilket krävde helt annat kunnande och en större ekonomisk insats. I de förhållandevis fattiga smålandssocknarna fortsatte man dock traditionen att bygga i trä. De stenkyrkor som uppfördes var få och tillkom i huvudsak i de rikare bygderna. Någon större byggverksamhet förekom inte under senmedeltiden och århundradena därefter. I stort stod kyrkorna kvar orörda sånär som på nödvändiga underhållsarbeten och reparationer i samband med krig och annan skadegörelse.

En kraftigt växande befolkning och nya idéströmningar om gudstjänstrummets utformning skapade under 1700- och 1800-talen nya behov. Nu raserades, med några få undantag, flertalet av de gamla otidsenliga kyrkorna och de som blev kvar utsattes för omfattande om- och tillbyggnader. I en kunglig förordning 1776 föreskrevs att de nya byggnaderna skulle uppföras i sten, vilket också bidrog till att äldre träkyrkor dömdes ut och ersattes. Många av de nya kyrkorna ritades av tidens mest framstående arkitekter knutna till det av Kungl. Majt. inrättade Överintendentämbetet, vars uppgift var att granska förslagen till de stora, ljusa och luftiga kyrkorumen utformade enligt den nyklassicistiska tidsandan. För kyrkorna innebar 1800-talets senare del och tidigt 1900-tal en restaurerings- och ombyggnadsperiod, där nyklassicismens rena formspråk övergavs för skiftande stilimiterande ideal. Med alla medel försökte man anpassa såväl gamla som nya kyrkor till de nya idéerna – nygotik, nyrenässans och nybarock. Nya liturgiska och funktionella krav och nya smakriktningar har därefter fortsatt att förändra kyrkorumen in i vår tid.

Linköpings stift omfattar idag Östergötlands län, nordöstra delen av Jönköpings län och norra delen av Kalmar län. Kalmar läns del består av Norra och Södra Tjusts kontrakt samt Sevede-Aspelands kontrakt. Här finns omkring 35 kyrkor och 42 begravningsplatser anlagda före 1940 och skyddade enligt lagen om kulturminnen (SFS1988:950). Av dessa är Pelarne (trä) och S:ta Gertrud i Västervik (sten), Tveta (sten/trä), och Törnsfall (tegel/sten) till ursprung bevarade medeltida kyrkor.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att bränning av kroppar förbjöds. Länge begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravingar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av

ängsliga områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

LOFTA KYRKOGRÅRD

Linköpings stift

Fastighetsbeteckning: Kyrkogården 1:1, Lofta socken, Västerviks kommun, Tjusts härad, Kalmar län i Småland.

Befolkningstal: 1805:2160, 1900: 2938, 2003: 535

Sockenbeskrivning

Lofta socken ligger nordväst om Västervik och har medeltida ursprung. Sockengränsen har dock förändrats genom åren. Loftahammar blev utbrutet 1609 och nästan en tredjedel av ytan övergick till Överums socken 1931. Lofta socken har en rik fornlämningsbild med lämningar från alla delar av den förhistoriska perioden. Tydligast är kanske bronsålderns rösen i landskapet samt de fantasieggande hällristningarna som förekommer rikligt i socknen. Några finns alldeles i närheten av kyrkan. Större gravfält finns även från järnåldern. Jordbruk och boskapskötsel har under lång tid varit de viktigaste näringarna. En stor del av socknen ingår i område som klassats som Riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkomiljön

Kyrkan har ett högt och avskilt läge på en bergsträckning i odlingslandskapet. Landskapet är tämligen öppet och med låg relief. Nuvarande kyrka och kyrkogård är belägna på platsen för den medeltida kyrkan. Väster om kyrkan finns fd kyrkskolan och församlingshem. Norr om kyrkogården finns ett fd ålderdomshem som också fungerat som kommunalhus. Till kyrkomiljön hör också lärarbostad och komministerboställe/kantorsbostad. Framför kyrkan finns parkeringsyta samt en servicebod för kyrkans personal. Prästgården Stengårdsnäs är belägen två km söder om kyrkan.

Lofta kyrka

På platsen för den nuvarande kyrkan fanns tidigare en kyrka med rötter i medeltiden. Denna bestod till sin kärna av ett rektangulärt långhus och ett smalare rakslutet kor. Ett torn fanns i väster. Senare tillkom korsarmar och sakristia. Kyrkan revs i samband med att den nya kyrkan tillkom. Den nya kyrkan uppfördes 1835-37 efter ritningar av arkitekt Per Axel Nyström, troligen inspirerat av äldre ritningar utförda av länsbyggmästaren Johan Holmberg. Byggmästare var Wilhelm Rosén, stadsbyggmästare i Linköping. Kyrkan består av ett långsträckt långhus, vars östparti inrymmer en inbyggd korabsid med kolonner på en låg bröstningsmur, flankerad av sakristia och förvaringsrum. Indraget torn i väster. Den övre lanterninen tillkom 1889. Lofta kyrka är en av de största landsortskyrkorna i Kalmar län.

Kyrkogårdens historik

Nuvarande kyrkogård är belägen på ungefär samma plats som den medeltida kyrkan och kyrkogården. På storskifteskartan över Norrsjö by från 1784 framgår kyrkogårdens i det närmaste fyrkantiga form. På kyrkogården fanns en klockstapel fram till 1703 då klockorna överflyttades till det samma år förstärkta tornet. I ett sockenstämmoprotokoll från 1819 beskrivs ringmuren vara nedrasad. Komminister Grönlund klagade på att grannarnas kreatur ofta tog sig in och betade över de dödas vilorum. Inte förrän 1826 blev muren ordentligt lagad och lås och portar anskaffades så att djuren utestängdes. År 1835, året innan den gamla kyrkan revs ritades den av bonden Fred. Hernström, Tingsta. På teckningen syns kyrkan med de närmaste omgivningarna och norra och östra sidorna av kyrkogården, som omgärdas av en stenmur. Från den norra sidas öppning i muren går en gång fram till kyrkans ingång i öster. Marken på kyrkogården är gräsbevuxen och helt utan träd. Av gravvårdar syns två staketomgärdade norr om sakristian, i övrigt skymtar flera mindre stenar eller troligare träkors på den östra och den södra delen av kyrkogården.

Kyrkogården nyanlades i samband med nya kyrkans uppförande 1835-37. Då ingick nuvarande kvarteren III - VII, norr och öster om kyrkan. Kvarter III och VI var köpegravsområden medan V och VII var linjegravsområden. Ungefär 100 år senare fanns behov av utvidgning. År 1934 utarbetade trädgårdskonsulenten Erik Palmgren ett förslag till utvidgning på kyrkobyggnadens södra sida. Tidigare hade landsvägen gått här, men efter omdragning av vägen blev området ledigt. Utvidgningen krävde flyttning av kyrkogårdsmuren, schaktning av jordmassor samt sprängning för att uppnå ett djup på 2 m. Nuvarande kvarteren I och II tillkom, vilka successivt togs i bruk från 1935 och framåt.

År 2001 anlades en minneslund i det som benämns kvarter VII och som tidigare rymt ett större linjegravsområde, varav bara rester återstår. I länsstyrelsens tillståndsbeslut anges i villkoren att de är viktigt att dessa resterande vårdar även fortsättningsvis får stå kvar på sina ursprungliga platser. Under senare år har kyrkogården också utvidgats med ett långsträckt

parkliknande område norr om kyrkogårdsmuren och söder om den väg som finns. Här finns inga gravplatser planerade.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogården består av kvarter I-VII och är uppdelad i tydligt sammanhållna områden med olika karaktär. I söder finns två områden belagda med grus och gräs samt häckomgärdade gravplatser. Längst i sydväst finns resterna av ett linjegravssystem samt minneslund och några rader sekundärt uppställda äldre vårdar. I öster finns ett grusgravsområde med låga häckar som omgärdar gravplatserna. Ett liknande område finns också i nordväst. I norr finns ett område med gräs och låga rygghäckar och med sidhäckar kring gravplatserna. Längst i nordväst finns ett linjegravsområde samt några enstaka mer påkostade gravplatser. Kyrkan ligger placerad på en förhöjning i landskapet och samtliga gravkvarter sluttar lätt i riktning från kyrkan. Kring kyrkogården finns mycket vegetation både i form av träd och buskar. Själva kyrkogården har en rektangulär form, men i norr finns ett lägre beläget långsmalt ”parkområde” med en oregelbunden form.

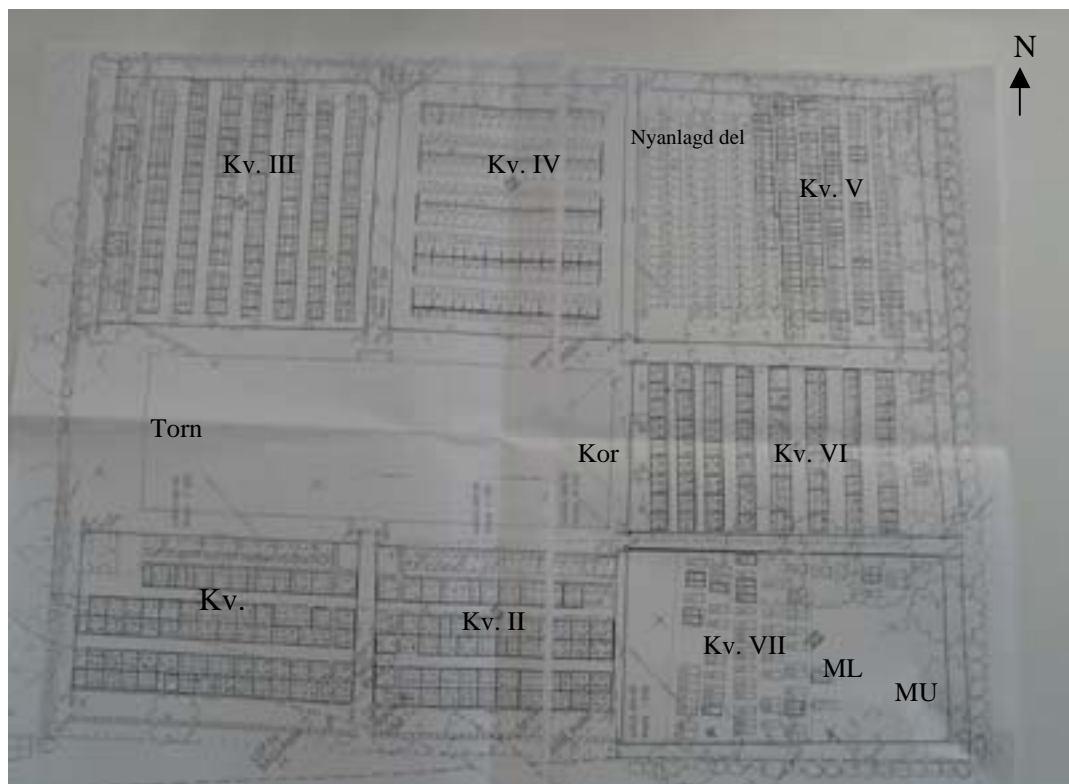
Omgärdning:

I söder: Kallmurad stödmur av sten av varierande höjd, samt häck.

I norr: Kallmurad stödmur av granit ca. 1,70-2 m hög längs kanten av kyrkogården. Längs ”parken i norr” finns ett staket av svartmålat smidesjärn. Grind i norr i höjd med kyrkans norra portal.

I öster: Kallmurad stödmur av sten av varierande höjd. Vid häck längs muren.

I väster: Kallmurad halvmur av ojämnt stora stenblock, ca 1 m hög men utplanande mot söder. Längst i söder finns en bisättningskällare. Längst i söder finns ett mindre utrymme i muren med dörr av trä.

Gravkarta över Lofta kyrkogård.
ML= Minneslund, MU= Museal uppställning

Ingångar

I söder: Öppning i mur och häck i höjd med koret. Öppning i mur och häck i höjd med kyrkans södra portal.

I norr: Grind i staketet vid parken, samt öppning i muren för en trappa av granit. Allt i höjd med kyrkans norra portal.

I väster: Två större grindstolpar flankerade av två något lägre. Alla fyra med samma utförande, murade med kvadermarkeringar, slätputsade och kalkavfärgade med granitsockel. Stolparna är försedda med pyramidformat koppartak. Mellan de större stolparna finns en pargrind och vid sidorna två mindre flankeringsgrindar, samtliga av smidesjärn och svartmålade.

I öster: Öppning i mur och häck mellan kvarter VI och VII.

Vegetation

Omgärdning: Längs kyrkogårdsmuren i öster och sydost, syrenhäck. I sydväst, häck av måbär. Längs staketet längst i norr står björkar med jämna mellanrum.

Trädkrans: En oregelbunden trädkrans i norr, öster och väster med träd som omväxlande står innanför och utanför kyrkogårdsmuren. Trädkransen består främst av lönn och kastanj, med enstaka almar och en ask.

Övrigt: Pyramidalmar längs kyrkogårdsgången i söder och norr. I kvarter I-IV och VI, låga häckar av liguster, tuja, buxbom och i kvarter V rygghäck av måbär. I kyrkogårdens östra del flera större träd, bl. a. lönn och lind. I parkområdet i norr finns syrener och andra buskar, lindar och enstaka andra träd.

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Gångsystem

Asfalterad och grusbelagd gång längs kyrkobyggnaden i söder, norr, öster och väster, i öster med fortsättning till kyrkogårdens östra ingång. Gångar av grovt grus från kyrkans nord- respektive sydportal mot norr respektive söder. Gångar av grovt grus i kvarter III och VI. Gångar av gräs i kvarter I-II och IV-V.

Gravvårdstyper

Häckomgärdade grusgravar i kvarter I och II i söder, III i norr och IV i öster. Många äldre höga vårdar i kvarter III och VI i norr respektive öster. Svart och grå granit är de dominerande materialen. Två större gjutjärnskors (från Överrums bruk) i kvarter VI samt ytterligare några gjutjärnskors i museiområdet. En gravplats omgärdad av gjutjärnsstaket i öster. Rester av linjegravssystem i sydväst och nordväst, med många mindre vårdar.

Minneslund

I sydväst med en gång av större och mindre gatsten som leder fram till en cirkelrund yta. Denna är till hälften lagd med gatsten, hälften gräsbesädd, men med cirkelformen markerad med gatsten. Bågformiga planteringar med avenbok. Två soffor i gjutjärn och trä samt en hållare för ljus och blommor.

Byggnader

Bisättningskällare under kyrkogården i sydväst.

Servicebyggnad för kyrkogårdens redskap i sydväst i en fristående mindre byggnad klädd med liggande panel och med platt tak.

Gjutjärnsvården utanför bisättningskällaren.
(KI Lofta 0086)

Övre hälften av den trasiga kalkstensvården som
förvaras i bisättningskällaren.(KI Lofta 0217)

Övrigt

På kyrkogårdens sydvästra och södra sida finns ett område där avfall samlas och där fanns också vid inventeringen ett flertal gravvårdar liggande i en hög.

Utanför bisättningskällaren i sydväst står en stor gjutjärnsvård daterad 1826 lutad mot muren.

Denna bör placeras på lämplig plats och införas på församlingens inventarieförteckning.

I bisättningskällaren finns en kalkstensvård sprucken i två delar, daterad till 1791. Denna bör besiktigas av stenkonservator, flyttas till annan lokal, förslagsvis tornet, samt införas på församlingens inventarieförteckning. Kyrkogårdens belysning består av tre lyktstolpar av brunmålat trä med lyktor av glas och metall. På området finns några serviceplatser för vatten och avfall.

Beskrivning av enskilda kvarter med kulturhistorisk bedömning

Kvarter I och II

Allmän karaktär:

Kvarter I och II omfattar ca 300 respektive ca 230 gravplatser och ligger söder om kyrkobyggnaden. Området anlades 1934 och kvarteren är i det närmaste identiska i sin utformning varför de beskrivs gemensamt. Gravvårdarna står i öst-väst löpande rader växelvis vända mot norr och söder. Längs gången närmast kyrkobyggnaden finns grusgravar med vårdar, vända mot gången och omgärdade av stenram. Låg rygghäck av tuja samt några klotformade buskar av buxbom mellan gravplatserna. Längs tujahäcken finns nio knuthamlade almar. Övriga rader består av vårdar som står i grus med omgärning av låg häck av liguster. Varje rad avslutas med en flankeringshäck av tuja. Två gångar av gräs går igenom respektive kvarter. Vid området mitt, där gränsen mellan kvarter I och II går, finns en grusgång som går från kyrkans söderportal till kyrkogårdens södra ingång. Gången flankeras av gravar omgärdade av låg tujahäck. På var sida om gången finns två knuthamlade almar.

Kvarteren omgärdas av kyrkogårdens stödmur i söder och av kallmurad mur i väster. I norr finns den asfalterade gången som löper längst hela kyrkans södersida. I öster finns en grusgång mot kvarter VII. Kvarteren anlades 1934 och togs efterhand i bruk. Flygbild från 1950 visar att kvarter I rymmer många gravar medan kvarter II endast rymmer ett mindre antal gravar.

Kvarter I mot söder
(KI Lofta 0008)

Kvarter I mot söder
(KI Lofta 0022)

Gravårdstyper

De största vårdarna finns längs gången i norr. Där finns också relativt många med titlar. Den äldsta vården är från 1937. I övrigt är vårdarna från främst 1950-tal till 1970-tal. De flesta är medelstora och av grå, röd eller svart granit. Några få mindre vårdar i svart granit från 1930- och 40-tal. Få vårdar från 1990- och 2000-tal. Överlag många familjegravar. Titlar som förekommer är bland annat smidesmästaren, kantorn, kyrkoherden, svenskamerikanen, samt trädgårdsmästaren på tre vårdar.

Övrigt

I kvarteren finns minst ett 20-tal gravplatser utan vård.

Kulturhistorisk bedömning

Där kvarter I och II är beläget gick tidigare landsvägen. Utvidgningen genomfördes 1934-35 och kvarteren togs efterhand i bruk. Kvarteren anlades i en strikt stil med grusgravar med stenramar eller låga häckar. Denna karaktär finns ännu bevarad. Det kulturhistoriska värdet är beroende av utformningen med stenramar, grusgravar och låga häckar samt det strikta rutmönstret. Många av vårdarna har ett lokal- och personhistoriskt värde och bör därför bevaras på plats. Kvarterens karaktär är också beroende av att det finns vårdar på gravplatserna. Därför bör om möjligt vårdar bevaras på plats även då gravrätten gått ut. Idag står många gravplatser i kvarteret utan gravvård. Här kan nya gravsättningar ske.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för hela kyrkogården.

Kvarter III

Allmän karaktär:

Kvarter III omfattar ca 240 gravplatser och ligger på kyrkogårdens nordvästra del. De enkla raderna går i nord-sydlig riktning och vårdarna är vända åt öster. Hela området består av grusgravar och gångar av grus, förutom en gravplats längst i nordväst, som är gräsbesädd. Förutom raden längst i väster, är samtliga gravplatser omgärdning av låg häck av liguster. Ett stort antal gravplatser saknar idag gravvård, efter det att gravrätten gått ut och vården tagits bort.

Kvarteret omgärdas av kyrkogårdsmur i väster och stödmur i norr och avgränsas i norr och öster av gångar. Till kvarteret kommer man genom ingång från väster eller norr. Längs gången i norr finns fyra pyramidalmar. Som avgränsning mellan den första raden i väster och övriga området finns en låg häck av liguster.

Kvarter III mot norr.
(KI Lofta 0003)

Kvarter III mot nordväst
(KI Lofta 0101)

Gravvårdstyper

Många höga äldre gravvårdar av grå och svart granit. Enstaka av röd granit. De flesta stående. En gravvård från 1917 i form av en avbruten kolonn. En konstnärligt utformad gravvård i grå granit med en mindre bronsskulptur föreställande Jesus på korset, daterad 1933.

I raden längst i väster finns 7 vårdar från 1800-talet, den äldsta från 1835. I övriga kvarteret dateras vårdarna från 1891-1990 tal. I hela kvarteret är titlar vanligt förekommande, med hemmansägare som den dominerande formen. Andra som förekommer är, folkskolläraren, agronomen, kontraktsprosten, disponenten, handlanden och lantbrukaren. På många gravvårdar anges också ortnamn.

Övrigt

Gravvården längst i sydväst, på gräsområdet, är skadad och bör lagas. Överdelen har spruckit och fallit av. Gravvården är daterad 1835 och tillhör kategorin som ska vårdas för all framtid.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter III är utformat på ett sätt som berättar om 1800-talets och det tidiga 1900-talets gravskick. Grusbeläggning, de låga häckarna och de befintliga gravvårdarna bildar tillsammans denna karaktär som har ett högt kulturhistoriskt värde och ska därför bevaras. Varje enskild befintlig gravvård har ett kulturhistoriskt värde eftersom den bidrar till kvarterets karaktär. Inga av de befintliga gravvårdarna bör således flyttas eller tas bort. Idag står många gravplatser i kvarteret utan gravvård. Här kan nya gravsättningar ske.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för hela kyrkogården.

Kvarter IV

Allmän karaktär:

Kvarter IV omfattar ca 175 gravplatser och ligger i områdets norra del. Raderna går i öst-västlig riktning och är, förutom den nordligaste, dubbla. Gravvårdarna är växelvis vända åt norr och söder och står längs rygghäckar av tuja, längst i söder och längst i norr, samt av liguster i de övriga raderna. Som avslutning av varje rad finns flankeringshäck av tuja. Varje gravplats flankeras av låga häckar av buxbom. Precis kring gravvårdarna finns grus, men i övrigt består gångar och övriga ytor av gräs. Längs gången i söder står fyra pyramidalmar.

Kvarteret omgärdas av stödmur i norr. I väster avgränsas kvarteret av en grusgång i höjd med kyrkans nordportal. I söder finns gången längs kyrkans fasad. Till kvarteret kommer man genom kyrkogårdens ingång i väster eller norr.

Gravvårdstyper

Stående gravvårdar av grå och röd granit dominerar. Vårdarna är mestadels mellanhöga och mellanbreda. I raden längst i söder finns enbart liggande vårdar. Två moderna träkors, ett vitmålat och ett lackat. Gravvårdarna dateras till 1960-talets mitt till 2000-tal. Mycket få titlar förekommer, exempelvis kontraktsprosten och agronomen. I kvarterets nordvästra hörn ligger kyrkoherden Johansson d. 1971. Gravplatsen markeras av en liggande hälls samt ett kors av smidesjärn. I platsens hörn finns idegranar.

Övrigt

I kvarteret är Ivan Svanström (1914-84) begravd på en plats markerad av ett lackat träkors. Svanström var lokal riksdagsman och hembygdsvärdare.

Kvarter IV mot nordost.
(KI Lofta 0002)

Kvarter IV mot nordost.
(KI Lofta 0107)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteret har utformats på 1960-talet på ett sätt som väl smälter samman med det äldre området i väster. Ett kulturhistoriskt värde finns i områdets utformning samt i enstaka gravvårdar.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för hela kyrkogården.

Kvarter V

Allmän karaktär:

Kvarter V är idag uppdelat i två delar, en västlig och en östlig del. I den västliga delen som iordningsställt under de senaste 10 åren finns tre rygghäckar av måbär planterade i tre östvästliga rader. Endast tre begravingar har ännu skett i området. I den östliga delen finns resterna av ett linjegravssystem med mindre vårdar stående i gräsmattan. Raderna går i nord-sydlig riktning. I nordöstra hörnet finns en gravplats omgärdad av fyra tujor samt två andra familjegravar.

Kvarteret omgärdas av stödmur i norr och av kyrkogårdsmur och syrenhäck i öster. I söder avgränsas kvarteret av grusgång. I kvarteret finns några större träd av lind, lönn och kastanj.

Kvarter V mot nordost.
(KI Lofta 0110)

Kvarter V. En typisk linjegravsvård.
(KI Lofta 0159)

Gravvårdstyper

I resterna av linjegravsområdet finns mindre gravvårdar av grå och svart granit, de flesta stående, men några också liggande. Framst rör det sig om ensamgravar. I ett par fall har platsen använts för två begravingar och i ett fall har platsen under 1990-tal fått ett tillskott av en ny liggande sten framför den ursprungliga. Gravarna dateras till 1934-1964, med de äldsta vårdarna i östra delen. Längst i öster finns fyra barngravar med små liggande stenar. Endast en titel finns angiven i linjegravssystemet, nämligen fiskaren. I kvarterets nordöstra hörn vid familjegravarna finns en liggande häll av grå granit daterad 1888, samt två höga vårdar av grovt huggen röd, respektive grå granit, den ena odaterad och den andra från 1896.

Övrigt

Gravplatsen längst i nordost tillhör musikdirektören H.J. Carlholm, d. 1888, som var den förste organisten i Lofta nya kyrka.

Kulturhistorisk bedömning (gäller den östra delen av kvarteret)

Området skiljer sig helt från den norra sidans övriga områden med häcksystem i räta rader. Här ser man resterna av ett linjegravsområde där de mindre bemedlade, som inte ville eller kunde köpa sig en egen gravplats, begravdes en och en i den ordning de avled. I linjegravssystemet kan man ännu avläsa gravsättningarnas ordningsföljd från 1934-1962. Området har ett högt kulturhistoriskt värde som tydlig representant för ett gravskick som förr var vanligt förekommande. Det har ett socialhistoriskt värde då det berättar om sociala skillnader i samlhället. Det typiska är mindre gravvårdar och den ringa utsmyckningen av platsen. I några enstaka fall har en gravplats använts för två begravingar. I ett fall har en liggande vård tillkommit framför den ursprungliga. Detta är goda exempel på hur gravplatser

kan återanvändas. Det är viktigt att de befintliga vårdarna får stå kvar och att nya gravplatser upplåts med hänsyn tagen till dem och deras placering. Familjegravarna från 1800-talets slut skvallrar om att området i ett tidigare skede använt som köpegravsområde.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för hela kyrkogården.

Kvarter VI

Allmän karaktär:

Kvarter VI omfattar drygt 300 gravplatser och ligger öster om kyrkan. Gravvårdarna står i enkla rader i nord-sydlig riktning och med framsidan vänd åt öster. I områdets västligaste del finns en gräsyta med två gjutjärnskors samt några få gravstenar stående i gräs. Resterande delen består av grusgravar, där de allra flesta omgärdas av låga häckar av liguster, i något fall buxbom. Längst i nordost finns en gravplats som omgärdas av ett gjutjärnsstaket. I området finns en hel del till synes lediga gravplatser.

Kvarteret omgärdas av kyrkogårdsmur och syrenhäck i öster. I söder och norr avgränsas kvarteret av gångsystem, varav det södra går till kyrkogårdens östra entré. I områdets östra del finns en lönn och en kastanj och längs gångarna i söder och norr, lönn, kastanj och lind. Längst gången i väster, längs kyrkans fasad finns fyra pyramidalmar.

Kvarter VI mot öster. Koret i bakgrunden.
(KI Lofta 0111)

Kvarter VI mot nordost. Notera gjutjärnskorset till vänster. (KI Lofta 0113)

Gravvårdstyper

Många höga gravvårdar av grå granit. Tre gjutjärnskors, varav två med säkerhet har tillverkats på Överums Bruk, daterade 1857 och 1861. En större vård av grå granit som utformats som en runsten. En mycket bred vård av svart granit sammansatt av tre tempelfasader i bredd, som markering över tre personer. Ett par platser omgärdas av stenram. En gravplats omgärdad av gjutjärnsstaket och innehållandes liggande granithällar, med tidigast datering 1950. I övrigt blandade typer av vårdar, de flesta dock stående. Förutom gjutjärnskorset finns två gravvårdar till är daterade före 1900. Ett tiotal är från 1900-talets två första decennier och övriga från 1930-talet och fram till 2000-talet. Många av vårdarna anger den dödes yrkestitel. Lantbrukaren förekommer på flera vårdar, liksom hemmansägaren. Övriga titlar är byggmästaren, smidesmästaren, kyrkvärden, bankdirektören, nämndemannen, häradshövdingen, kontraktsprosten, mjölnaren och äldermannen. Även ortnamn anges på många vårdar.

Övrigt

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter VI är till stora delar utformat på ett sätt som berättar om 1800-talets och det tidiga 1900-talets gravskick. Grusbeläggning, de låga häckarna och de påkostade vårdarna skapar tillsammans denna karaktär. Här har många av socknens välbärgade släkter sina familjegravar. Många av gravvårdarna har ett person- och lokalhistoriskt intresse. Utformningen med grus och låga häckar har ett kulturhistoriskt värde och ska bevaras. De äldre höga stenarna bör helst bevaras på plats då kvarterets karaktär starkt förknippas med dem. De tre gjutjärnskorsen samt gjutjärnsstaketet ska införas på församlingens inventarieförteckning.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för hela kyrkogården.

Kvarter VII

Allmän karaktär:

Området omfattar resterna av ett linjegravsområde från 1900-talets början, minneslund samt tre rader sekundärt uppställda äldre vårdar i områdets östra del. Totalt finns 28 spridda vårdar kvar från linjegravsområdet. Några rader kan ännu urskiljas i den västra delen. Öster om minneslundan finns endast några enstaka vårdar. Vårdarna står i gräs och är vända mot öster. De museiuppställda vårdarna finns i tre rader i områdets östligaste del.

Kvarteret omgärdas av kyrkogårdens stödmur och syrenhäck i öster och söder. I norr utgör den asfalterade gången mot kyrkogårdens ingång i öster avgränsning och i väster finns en grusgång mot kvarter II. Vid den asfalterade gången och längs kyrkogårdsmuren finns ett antal större lönnar och kastanjer samt två lite mindre almar.

Gravvårdstyper

I linjegravssystemet finns mestadels mindre stående och liggande vårdar av svart och grå granit. Enstaka något högre vårdar. De äldsta vårdarna finns i den östra delen. Ordningsföljden från linjegravssystemet kan ännu följas från 1917 till 1934. Linjegravar efter 1934 finns i kvarter V. Endast en av vårdarna har en titel angiven, nämligen vägförman.

Bland de sekundärt uppställda vårdarna längst i öster finns fem gjutjärnskors av olika utförande, ett mindre antal höga stenvårdar av olika utförande samt ett större antal mindre liggande och stående vårdar av den typ som är vanlig i linjegravsområden från tidigt 1900-tal. Dessutom finns en mindre gjutjärnsplatta och en stenvård i form av en avbruten kolonn. Sju av vårdarna är från 1800-talets mitt och senare del. Merparten är från 1900-talets första decennier. Yngst är en vård från 1948. Titlar som förekommer är kyrkvärden, majoren och riddaren, handlanden och sömmerskan.

Kvarter VII mot sydost. Linjegravssystem och minneslund. (KI Lofta 0114)

Kvarter VII med minneslund. (KI Lofta 0116)

Kvarter VII, representativ vård för linjegravsområdet. (KI Lofta 0188)

Kvarter VII, området med museivårdar. (KI Lofta 0118)

Övrigt

Kulturhistorisk bedömning

Resterna av linjegravsområdet visar det gravskick som var vanlig bland de mindre bemedlade vid 1900-talets början. Här begravdes människor i den ordning de avled och fick oftast en enkel vård. I linjegravssystemet kan man ännu avläsa gravsättningarnas ordningsföljd från 1917-1934. Området har ett högt kulturhistoriskt värde som tydlig representant för ett tidigare vanligt gravskick. Här finns också ett socialhistoriskt värde då det berättar om sociala skillnader i samhället. Det är viktigt att de befintliga vårdarna får stå kvar och att nya gravplatser upplåts med hänsyn tagen till dem och deras placering. De gamla linjegravarna bidrar också till att ge minneslundan ett ökat upplevelsevärde.

Museal uppställning av gravvårdar kan vara ett *andra* alternativ när en kulturhistoriskt värdefull vård inte kan bevaras på sin ursprungliga plats. Samtliga gravvårdar i området med sekundärt uppställda vårdar har av församlingen bedömts ha kulturhistoriskt värde och är värda att bevara för framtiden. Vårdarna ska införas på församlingens inventarieförteckning. Vårdar som flyttas ska behålla eventuell sockel eller andra delar och ska också ställas upp på samma sätt som de tidigare varit uppsatta, stående vård skall också fortsättningsvis vara

stående etc. Flera av vårdarna står för djupt nersatta i jorden vilket bl a innebär att hela inskriptionen inte syns.

Se vidare i den kulturhistoriska bedömningen för hela kyrkogården.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

Lofta kyrkogård är en plats med lång historia. Kyrkogårdens omfattning har växlat genom åren, men här har sockens människor begravts i många hundra år. En vandring över kyrkogården berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden och på sorgarbete i stort. Enstaka gravvårdar och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. De rymmer information som handlar om person- och eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/gårdsnamn och titlar. På Lofta kyrkogård förekommer titlar såsom hemmansägare, kantor, smidesmästare, disponent, fiskare och häradshövding vilka alla vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten. Ortnamn finns angivet på det stora flertalet vårdar.

Den nuvarande kyrkogården har i sin struktur bevarat drag från 1800-talet med kyrkogårdsmuren och trädkrans och med gravvårdssystem med rötter i denna tid. Grusgravssystemet i norr och i öster är speciellt tydliga representanter för detta. Grusbeläggning, de låga häckarna och de befintliga gravvårdarna bildar tillsammans denna karaktär som har ett högt kulturhistoriskt värde. När man på 1930-talet hade behov av större ytor anlades grusgravskvarteren I och II, i en liknande stil. Dessa är i stort oförändrade från tiden och bör även i framtiden bevara sin struktur. Områdena i sydväst och i nordväst rymmer rester av linjegravsystem från 1910-tal till 1950-tal. Ännu kan ordningsföljden delvis följas i raderna. Många av gravvårdarna är typiska representanter för linjegravsvårdar från sin tid. Linjegravsområdena representerar också ett socialt skikt i samhället, vars vårdar sällan finns långsiktigt bevarade.

Ett högt kulturhistoriskt värde finns i nämnda tidsskikt som i sin utformning och i sin karaktär ska bevaras. För kvarter III gäller att samtliga befintliga gravvårdar har ett högt kulturhistoriskt värde i och med att de starkt bidrar till områdets karaktär. Befintliga gravvårdar ska stå kvar på plats. Nya gravsättningar kan ske på lediga platser. I övriga områden kan förändringar ske men på ett varsamt sätt och med stor omtanke på att bevara kvarteren respektive karaktär och kyrkogårdens karaktär i helhet. Detta gäller även växtmaterial där de knuthamlade almarna är speciellt angelägna att bevara. Alla större förändringar på en kyrkogård kräver tillstånd från länsstyrelsen.

I många av de enstaka gravvårdarna finns kulturhistoriska värden att tillvarata, det kan handla om personhistoriskt eller lokalhistoriskt värde, om socialhistoriskt eller stilhistoriskt värde. Vårdarna gjutjärn eller liksom staket av gjutjärn eller smidesjärn bör föras in på församlingens inventarieförteckning. Även vårdar som kan dateras tidigare än 1800-talets mitt bör föras in på församlingens inventarieförteckning. Det gäller även vårdar som tagits ur bruk och ställts upp i museiområdet eller förvaras på annan plats.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Lofta kyrkogård tillsammans med kyrka och näraliggande bebyggelsen med bl a den gamla skolan och lärarbostaden skapar en värdefull kulturmiljö. Lofta kyrkby ingår i område som klassats som Riksintresse för kulturmiljövården.
- Ett kulturhistoriskt värde finns i kyrkogårdens struktur som sådan med de olika tidsskikten, som speglar olika skeden i kyrkogårdens utveckling.

Se vidare i de kulturhistoriska bedömningarna gjorda för varje område.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Bogårdinventeringen, Linköpings stift
Lantmäteriet Kalmar län
Sockenkyrkoprojektet, Riksantikvarieämbetet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992
Erixon, Sigurd (red), Sveriges bebyggelse, Svensk statistisk topografisk uppslagsbok,
Landsbygden del I, Uddevalla 1957
Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm
2001
Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län.
Ettapp 1, Översikt. Kalmar 1985
Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999
Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland.
Stockholm 1983

Muntliga uppgifter från Stig Lundh, kyrkokamrer och Patrik Johansson, kyrkovaktmästare